

Paweł Andrzej Drygas
Uniwersytet Wrocławski
e-mail: pawel.drygas@uwr.edu.pl
ORCID: 0000-0002-1402-5837

DOI: 10.34813/03coll2019

SYSTEMY SPOŁECZNE WSPÓŁCZESNEGO PAŃSTWA I BEZPIECZEŃSTWO KULTUROWE

STRESZCZENIE

Z systemem społecznym jest podobnie jak z ludzkim organizmem. Złożony jest z wielu wyspecjalizowanych podsystemów, z których każdy pełni określone funkcje, a osłabienie choćby jednego z nich, wpływa na kondycję całości. Globalne przemiany współczesnego świata, które charakteryzują się homogenizacją systemów państwowych (szczególnie na wzór zachodni), stanowią poważne wyzwanie dla systemów narodowych i wpływają na wzrost znaczenia zagadnienia bezpieczeństwa narodowego. Konflikt między nowoczesnymi wartościami, a tradycjami narodowymi, regionalizacja, która poniekąd wymusza przedkładanie dobra wspólnoty nad interes państwa, wzrastający wpływ ponadnarodowych korporacji i nasilone ruchy migracyjne, to niektóre z problemów tworzących zapotrzebowanie na istnienie systemu bezpieczeństwa narodowego. Zatem w świetle teorii Talcotta Parsonsa dokonuję analizy mechanizmów Polskiego Systemu Bezpieczeństwa Narodowego, którego zadaniem jest utrzymanie zarówno zewnętrznego, jak i wewnętrznego bezpieczeństwa państwa, zwiększanie jego potencjału gospodarczego i zachowanie autonomii kulturowej, co wpływa na utrzymanie stabilności i ciągłości całego systemu państwa.

Słowa kluczowe:

system społeczny, współczesne państwo, bezpieczeństwo kulturowe, bezpieczeństwo narodowe, multikulturalizm, tożsamość.

W zglobalizowanym świecie wszelkie podziały terytorialne ulegają stopniowemu zatarciu, co niesie za sobą wielość zagrożeń. Coraz intensywniej zatem rozwijają się dyskusje dotyczące kwestii bezpieczeństwa narodowego. Otwarcie granic, swobodny przepływ informacji i wzrost mobilności jednostek, powoduje mieszanie się różnorodnych wzorów kulturowych, co

prowadzi do wielokulturowości (Golka, 2007, s. 226). Ponadto sytuacja polityczna na świecie i destabilizacja krajów Bliskiego Wschodu przyczyniła się do napływu do Europy ludności o wzorcach kulturowych całkowicie odmiennych od europejskich (Sztumski, 2016, s. 39). Coraz częściej zadaje się wtedy pytania o trwałość narodowych tożsamości, wartości i szeroko pojętej kultury. Zderzające się wzory nie zawsze są zgodne, przez co obserwujemy wzrastającą ilość starć i to niemal na każdym poziomie struktury społecznej – od lokalnych sprzeczności, przez rozłamy polityczne w państwie, do międzynarodowych, a nawet ponadnarodowych konfliktów. Polityka światowa (szczególnie amerykańska i europejska) w celu łagodzenia owych konfliktów dąży do kompromisów, podejmując działania mające na celu stworzenie multikulturowej i poprawnej politycznie Europy. Ponadto zglobalizowany świat, w którym wielkie znaczenie mają ponadnarodowe korporacje, koncentrujące swój kapitał i rozszerzające wpływy, zaczyna przypominać ujednocający się system, w którym brakuje miejsca na tradycję i odrębność. A przecież systemów społecznych jest wiele, są one różnorodne, złożone (Maciejewski, 2012, s.30) i walczą o przetrwanie. Na kwestię globalizacji i ujednociania się kultury zwrócił uwagę Wojciech Hrynicki, podkreślając przy tym wielką rolę systemu bezpieczeństwa kulturowego. Autor pisał: „...aby nie dopuścić do totalnego zglobalizowania kultur, dorobek kulturalny narodów (społeczności) musi być nie tylko dostatecznie chroniony, ale i pomnażany (rozwijany)” (Hrynicki, 2014, s. 195). Zgodnie z tą wypowiedzią stawiam bezpieczeństwo kulturowe na szczególnie wysokiej pozycji. Dyfuzja kulturowa i otwartość społeczeństwa wielokrotnie przyczyniły się do wartościowych zmian, ale postępująca homogenizacja, skrajna komercjalizacja są zjawiskami negatywnymi, które powodują zacieranie różnic narodowych, osłabianie tożsamości i niszczące kulturę.

W swoim eseju chcę zatem skupić się na zagadnieniu systemów społecznych, odpowiadających za narodowe bezpieczeństwo we współczesnym państwie. Główna analiza bazowała będzie na przykładzie Polski, a szczególnie uwagę poświęcę systemowi bezpieczeństwa kulturowego. Rozpocznę od przedstawienia teoretycznych ujęć systemów społecznych, opierając się głównie na teorii Talcotta Parsonsa. Zanalizuję system bezpieczeństwa narodowego w Polsce, co skieruje mnie do głównego wątku – bezpieczeństwa kulturowego.

Systemy społeczne w ujęciu teoretycznym

Na samym początku eseju istotne jest wyjaśnienie pojęcia systemu. Ludwig von Bertalanffy kreując ogólną definicję systemu, określił go jako zbiór „elementów pozostających we wzajemnych relacjach” (Bertalanffy, 1984, s. 68). Posiada on zatem swoją strukturę i jest złożony, bo składa się z wielu elementów, które pełnią konkretne funkcje. Systemy otaczają człowieka z każdej strony, a za Januszem Gierszewskim wyróżnić można m.in.:

- systemy rzeczywiste, czyli np. systemy techniczne, społeczne, biologiczne,
- systemy pojęciowe, jak logika i matematyka,
- systemy abstrakcyjne, które stanowi język (Gierszewski, 2013, s. 66).

A systemy to także metody działania i wszelkie zasady organizacyjne, co prowadzi nas do zagadnienia systemu społecznego. Jak wspominałem, każdy element (podmiot) struktury posiada swoje funkcje, a prawidłowa ich realizacja odpowiada za sprawne działanie całego „organizmu” (systemu). Otóż według Talcotta Parsonsa: „system społeczny to wielość podmiotów indywidualnych wchodzących we wzajemne interakcje w sytuacji posiadającej przynajmniej aspekt fizyczny lub środowiskowy, umotywowany przez tendencję do <<optymalizowania gratyfikacji>> – podmiotów, których powiązania z sytuacją zdefiniowane i zapośredniczone są przez kategorie systemu wspólnych, ustrukturyzowanych kulturowo symboli” (Parsons, 2009, s. 11). Przyniesiony cytat ukazuje złożoność systemu społecznego. Zwraca uwagę na to, że system jest jednym organizmem, złożonym z wielu indywidualnych podmiotów, które dążą do zwiększenia wydajności, sprawności i rozwoju całego systemu. Ponadto cały mechanizm jego działania oparty jest na wspólnie wypracowanych i kulturowo ustalonych wzorcach. Zatem idąc dalej w rozważaniach, każdy system społeczny aby przetrwać, powinien pełnić funkcje, które bazują na jego rozwoju, wzmacnianiu integralności i reprodukcji. Parsons w swojej teorii wyróżnił zatem cztery podstawowe zadania, tj.:

- adaptację (adaptation),
- osiągnięcie celów (goal attainment),
- integrację wewnętrzną (integration),
- kultywowanie wzorów i usuwanie napięć (latent pattern maintenance) (Turner, 2012, ss. 40-41).

W celu realizacji celów danego systemu, tworzą się złożone podsystemy, które odnoszą się do każdego z wymienionych powyżej zadań. Toteż w ramach funkcji adaptacyjnej, której celem jest dostosowanie się do otoczenia, wytworzył się podsystem ekonomiczny odpowiadający za akumulację środków finansowych i dóbr pomagających w rozwoju (Maciejewski, 2012, s.31). Funkcja osiągania celów objęta została przez podsystem polityczny, utożsamiany z władzą. W jego ramach wyznaczany jest cel danego systemu, a co się z tym wiąże środki do jego osiągnięcia. Co istotne, cechuje się też możliwością stosowania środków przymusu. Integracja wewnętrzna odzwierciedla się we wspólnocie i wypracowaniu przez nią określonych wzorów postępowania, norm, wartości i szeroko pojętej moralności. Natomiast ostatnią z wymienionych funkcji, czyli podtrzymywanie wzorów i redukcję napięć, realizuje podsystem kulturowy, który odpowiada za całokształt kultury danego systemu, utrwała jego wartości i realizuje je, buduje tożsamość, poczucie lojalności jednostek i co także istotne – dąży do dalszego przekazania kultury. Nieprawidłowe działanie któregoś z powyżej wymienionych podsystemów osłabia cały system – czy będzie to brak umiejętności adaptacji do otaczającego środowiska społecznego, niewydolność gospodarcza, niska integralność, brak wewnętrznej spójności, czy wreszcie brak przekazywania wzorców późniejszym pokoleniom – każde z tych zjawisk wywołuje negatywne skutki i może prowadzić do upośledzenia danego systemu.

Rozpatrując państwo w kategoriach systemu społecznego, można zaobserwować dokładnie takie same zależności. Osłabiony system gospodarczy powoduje bankructwo i niewypłacalność. Brak wyznaczonego celu polityki państwowej wzbudza chaos, a brak własnej kultury, osłabienie systemu aksjonormatywnego, jedności i poczucia tożsamości w narodzie, powoduje wewnętrzne podziały i destabilizację. Dlatego w celu prowadzenia dalszych rozważań i analizy sytuacji polskiej, istotne jest prześledzenie systemu bezpieczeństwa narodowego RP.

System Bezpieczeństwa Narodowego w Polsce

Analizując dane zawarte w „Białej księdze bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej” Biura Bezpieczeństwa Narodowego, możemy znaleźć pewne odzwierciedlenia przytoczonej powyżej teorii Talcotta Parsonsa. Zatem przekładając ją na analizę systemu bezpieczeństwa RP, obserwujemy strukturalną złożoność i wielopoziomowość. Każdy podsystem posiada swój cel, który realizowany jest przez sieć jeszcze mniejszych pod-

systemów. Także główne dziedziny obronności Polski niejako oscylują wokół czterech funkcji systemu wg Parsonsa, a są to:

- bezpieczeństwo gospodarcze,
- obronność,
- ochronność, jako bezpieczeństwo publiczne i ochrona,
- bezpieczeństwo społeczne (w ramach którego również znajduje się bezpieczeństwo kulturowe) (Koziej, 2013, s. 36).

Zadaniem sektora bezpieczeństwa gospodarczego jest wszechstronny rozwój gospodarki kraju. Spełnianie tego celu następuje przez współpracę poszczególnych podsystemów. Pierwszym z nich jest podsystem bezpieczeństwa finansowego, który odpowiada m.in. za stabilność sektora finansowego, nadzór instytucji, usuwanie deficytów budżetowych i hamowanie narastania długu publicznego. W ramach niego działają między innymi takie instytucje jak: Ministerstwo Finansów, Komisja Nadzoru Finansowego i NBP (Koziej, 2013, s. 187). Następnym podsystemem dotyczy bezpieczeństwa energetycznego i zajmuje się polityką państwa wobec dostawców energii i innych jej źródeł. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego powinno bazować na uniezależnieniu się Polski od zagranicznych źródeł, poprzez propagowanie i pozyskiwanie naszych lokalnych pokładów energii, np. gazu łupkowego (Koziej, 2013, s. 187). Trzecim podsystemem bezpieczeństwa gospodarczego jest infrastruktura. Obejmuje ona wszelkie państwowe udogodnienia wspierające rozwój gospodarczy, wygodę, bezpieczeństwo i zamożność obywateli. Dotyczy zarówno zapewnienia służb ratownictwa, zaopatrzenia w wodę, bezpieczeństwa transportowego i komunikacyjnego, jak i ochrony środowiska naturalnego (Koziej, 2013, s. 189).

Drugą z głównych funkcji jest obronność, która także spełniana jest w pomniejszych podsystemach, takich jak dyplomacja (polityka zagraniczna), siły zbrojne RP, wojskowe służby specjalne, przemysł obronny. Ten sektor obronności utożsamiałbym z podsystemem osiągnięcia celów u Parsonsa. Prowadzenie dyplomacji zagranicznej ma na celu utrzymywanie pozycji kraju na arenie międzynarodowej, a także utrzymywanie pokoju poprzez dobre stosunki z innymi krajami (Koziej, 2013, s. 203). Głównym organem funkcjonującym w tym podsystemie jest Ministerstwo Spraw Zagranicznych, ale także Polskie Przedstawicielstwo Wojskowe w NATO i Komitet Wojskowy Unii Europejskiej. Siły Zbrojne RP są głównym instrumentem utrzymywania bezpieczeństwa kraju, pozostającym w gotowości i reagującym: „na wszelkie formy współczesnych zagrożeń polityczno-militarnych (szantaż, groźbę użycia siły, zaskakujące krótkotrwałe akcje militarne, w tym uderzenia po-

wietrzne, zwłaszcza raketowe, operacje specjalne, incydenty graniczne, rajdy dywersyjne bez zamiaru opanowania terytorium itp.), w stosunku do których międzynarodowe organizacje bezpieczeństwa mają utrudnione możliwości reagowania” (Koziej, 2013, s. 203). Uzupełnieniem niech będą wojskowe służby specjalne – Służba Wywiadu Wojskowego i Służba Kontrwywiadu Wojskowego podlegające bezpośrednio Ministrowi Obrony Narodowej, które służą pozyskiwaniu informacji taktycznych i współpracy z innymi agencjami wywiadowczymi - nie tylko podczas wojny, ale i w czasie pokoju. Ostatnim organem funkcjonalnym polskiego systemu obrony, który zajmuje się zaopatrzeniem służb w uzbrojenie i sprzęt wojskowy, jest przemysł obronny (opłacany w dużej mierze ze Skarbu Państwa) (Koziej, 2013, s. 209). Utrzymywanie specjalistycznego sprzętu dobrej jakości, a także wysoki poziom militaryzacji, zwiększa poziom bezpieczeństwa.

Podsystem ochronny, który dba o wewnętrzną integralność i bezpieczeństwo państwa i jego obywateli, stanowi w dużej mierze wymiar sprawiedliwości, broniący przestrzegania praw człowieka i obywatela. Organami odpowiedzialnymi są sądy, trybunały i prokuratura. Oprócz tego istotnymi instytucjami działającymi w celu ochrony są Służby Specjalne – Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencja Wywiadu, Centralne Biuro Antykorupcyjne i inne instytucje ds. terroryzmu, przeciwdziałania ekstremizmom politycznym, cyberbezpieczeństwa i straże porządku publicznego, takie jak Policja, Straż Graniczna czy też służby ratownictwa i ochrony ludności (Koziej, 2013, ss. 209-224). Jest to jeden z najbardziej złożonych spośród wszystkich wymienionych tu systemów, ponieważ obejmuje niemal każdą sferę życia przeciętnego obywatela.

Według „Białej Księgi” zadania podsystemu bezpieczeństwa społecznego dotyczą: „przeciwdziałania negatywnym trendom demograficznym, działań na rzecz ochrony i umacniania tożsamości narodowej, poprawy bezpieczeństwa socjalnego obywateli, podnoszenia poziomu zaawansowania technologicznego Polski oraz rozwoju szeroko rozumianej edukacji dla bezpieczeństwa” (Koziej, 2013, s. 179). Analizując powyższy cytat można zauważyć, że podsystem działa dla szeroko pojętej poprawy warunków społeczno-kulturowych swoich obywateli. Zapewnienie socjalnej stabilności, bezpieczeństwa i warunków do rozwoju, umożliwia postęp cywilizacyjny i gospodarczy. Jednakże ten podsystem ma bardzo ważne, z punktu widzenia moich rozważań, zadanie, które polega na utrzymaniu bezpieczeństwa kulturowego. Polega ono na wzmacnianiu tożsamości narodowej, obronnie dziedzictwa narodowego i kultury (zarówno materialnej, jak i niematerialnej),

a także ma prowokować i promować wszelkie zachowania rozwojowe, twórcze i innowacyjne obywateli.

Bezpieczeństwo kulturowe

Obserwując historię naszego kraju docenia się rolę bezpieczeństwa kulturowego, które można rozumieć jako: „zdolność państwa do ochrony tożsamości kulturowej, dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, w warunkach otwarcia na świat, umożliwiających rozwój kultury poprzez internalizację wartości niesprzecznych z własną tożsamością” (Czaja, 2013, s. 82). Każdy okupant dążył do rozbicia narodowej tożsamości Polaków, do zatarcia tradycji i tym samym zmniejszenia poczucia wspólnotowości. Zgodnie z przywołanymi w toku moich rozważań informacjami, zaburzenie pracy podsystemu kulturowego prowadzi do społecznej destabilizacji, osłabia współpracę między jednostkami, a także uniemożliwia przekazywanie wzorców kulturowych.

W podsystemie kulturowym można upatrywać dużą rolę decydentów i elit, którzy kreują kulturę. Wojciech Kaute, który wykazał, że w okresie zaborów wykształciła się znacząca rola tzw. elity narodu. Nie zaliczali się do niej politycy, wojskowi i „posiadacze”, ale jak pisze Kaute: „Do tej elity należał głównie krzewiciel ducha narodowego. Są to rozmaici twórcy, uczeni, literaci, historycy, filologowie – piszący, komponujący, malujący w duchu polskości: szczególnie zaś bojownicy o Polskę” (Kaute, 1994, s. 188). Elita narodu miała charakter egalitarny i pozbawiona była wszelkiego uporządkowania. W dwudziestoleciu międzywojennym zasilili ją także przedstawiciele wojska i kościoła, wprowadzając hierarchię urzędniczą i kościelną (Kaute, 1994, s. 189). Analizując powstawanie społeczeństw o kulturach narodowych, Florian Znaniński zwrócił uwagę na znaczącą rolę tzw. *indywidualnych przodowników*, którzy stanowią niezależną grupę i: „tworzą kulturę narodową syntetyzującą wielość tradycyjnych kultur regionalnych (...), pociągają za sobą rzeszę dobrowolnych naśladowców” (Znaniński, 1990, s. 45). Jako takich przodowników uznawał on pisarzy, historyków i etnografów, uczonych i naukowców, ideologów narodowych, a także artystów i muzyków. Zarówno u Kautego, jak i u Znanińskiego, elity te można określić mianem *inteligencji*, której nie stanowią politycy, a „elity myśli” (Kaute, 1994, s. 190). Znaniński dodatkowo zauważał na świecie dużą rolę przodowników ekonomicznych w kształtowaniu kultury narodowej. Byli to kapitaliści, prywatni przedsiębiorcy, których: „obowiązkiem (...) jest podnoszenie poziomu ekonomicznego całej zbiorowości należącej do ich społeczeństwa narodowego...” (Znaniński, 1990, s. 89).

W czasach PRL kultura była silnie uzależniona od państwa i władzy. Według Jana Czaja: „wzorce były narzucane społeczeństwu przez elity i partie komunistyczne, jednocześnie zaś struktury państwa komunistycznego, aparat polityczno-partyjny, propaganda i cenzura bezwzględnie chroniły je przed konfrontacją z kulturą zachodnią, mogącą naruszyć lub poddać w wątpliwość budowane wzorce zachowań, symboli, standardy życia, kanony sztuki i estetyki” (Czaja, 2008, s. 36). Kultura (szczególnie na początku istnienia PRL) była zatem odzwierciedleniem polityki Związku Radzieckiego i w dużym stopniu reprezentowała jego interes. Rozpoczynający się na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych proces transformacji ustrojowej miał przynieść szeroko pojętą wolność i przekształcenie elit sprawujących kontrolę m.in. nad kulturą. Świat po upadku Związku Radzieckiego przyniósł jednak nowe zagrożenia.

Jan Czaja analizując nowe zagrożenia dla bezpieczeństwa kulturowego, zwrócił uwagę na cztery główne źródła. Pierwszym z nich może być globalizacja, o której wspominałem już we wstępie. W ramach niej następuje zatarcie granic i wypieranie tradycyjnych wzorców i bezrefleksyjne zastępowanie ich zachodnimi odpowiednikami. Jak pisze sam autor: „globalizacja może być i jest źródłem zagrożeń dla kultury, zwłaszcza gdy otwarcie kraju na wpływy globalnej kultury masowej jest niekontrolowane i bezrefleksyjne oraz gdy nie towarzyszy temu świadoma polityka kulturalna państwa” (Czaja, 2008, s. 51). Wszak obserwujemy stopniowe zastępowanie polskich świąt, tymi amerykańskimi, np. Halloween, a także pojawianie się nowych, konsumpcyjnych, jak Czarny Piątek („Black Friday”). Jan Czaja zauważa także zagrożenia w regionalizmie, tj. systemie współpracy międzynarodowej (NATO, Unia Europejska itp.). Wymusza on ujednolicanie procedur w całym obszarze oddziaływania wspólnoty, a także niekiedy stawianie jej korzyści ponad dobro państwowe. Wielkie konglomeraty państw definiują także nowe formy tożsamości – jesteśmy Europejczykami (tj. członkami europejskiego wspólnoty) i wyznajemy europejskie wartości, które to coraz częściej bywają niezgodne z tradycyjnymi polskimi. Trzecim zagrożeniem według Jana Czaja jest tzw. „modernizacja”, która odzwierciedlona jest w ekonomii, technologii, polityce, aksjologii i kulturze. Jak twierdzi autor: „Problem w tym, że modernizacja to nie tylko dobrodziejstwa. Często niesie ona tak wielkie zmiany, że jest to szokiem i staje się zagrożeniem dla dotychczasowego systemu, w tym także kultury i tożsamości. Jest to kwestia tzw. <<złej>> modernizacji, określanej często jako maldéveloppement” (Czaja, 2008, s. 52). W celu poparcia tej tezy przywołuje on przykład Iranu, gdzie taka nagła modernizacja doprowadziła do rewolucji. W przypadku polskiej transformacji ustrojowej modernizacja miała za zadanie przystosować kraj do warunków

wolnorynkowych. Przyczyniło się to do zubożenia społeczeństwa, osłabienia roli państwa, a ratowanie gospodarki zbagatelizowało potrzebę ochrony polskiej kultury. Kraj został otwarty na przychodzące z zewnątrz nowe systemy wartości. Wiąże się to poniekąd z ostatnim zagrożeniem, czyli ruchami migracyjnymi. Według autora wraz z nimi następują zwiększające się różnice kulturowe, promowanie „obcych” wzorców, a także wyższy poziom przestępczości (Czaja, 2008, s. 58). Ponadto według autora problemem są coraz większe roszczenia mniejszości narodowych wobec polskiej władzy – nadanie nowych praw i przywilejów. W reakcji na to można wspomnieć o obustronnym wzbudzaniu nastrojów nacjonalistycznych – zarówno po stronie Polaków, jak i przedstawicieli mniejszości narodowych.

W celu zapobiegania tego typu zagrożeniom „Biała Księga” przedstawia kilka rozwiązań. Przede wszystkim należy zadbać o tożsamość narodową Polaków, która zapobiega europejskiej homogenizacji. Nasze poczucie polskości odzwierciedla się w tradycyjnych wartościach przekazywanych przez wieki, w dziedzictwie kulturowym (zarówno materialnym, jak i niematerialnym), w historycznych doświadczeniach. Kultura narodowa powinna być promowana, wspierana i przekazywana dalszym pokoleniom. W tym celu m.in. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego podejmuje kroki służące wzrostowi innowacyjności, twórczości, ochronie i rozwojowi polskiej kultury. Ponadto wpływ na bezpieczeństwo kulturowe ma także rola mediów. „Biała księga” zakłada potrzebę dążenia do usprawnienia działalności koncernów medialnych, które: „są nie tylko podstawowym źródłem opisującym pojawienie się zagrożenia, ale również przekazującym ewentualne wskazówki dotyczące działań i zachowań wobec zaistniałych zdarzeń, w sposób znaczący wpływając na postawy swoich odbiorców” (Koziej, 2013, s. 184). Mimo wszystko poddane tabloidyacji polskie media są często zależne od polityki i władzy aktualnie sprawującej urzędy. Widoczne jest to w wyraźnym popieraniu przez telewizję publiczną partii rządzącej. Ponadto przez wzrastający udział zagranicznego kapitału, widocznym zjawiskiem jest to, że polskie media reprezentują interesy zagranicznych spółek. Odzwierciedla się to w poparciu opozycji broniącej europejskich wartości i usilnie walczącej z eurosceptyczną, konserwatywną i paronarodową partią będącą przy władzy. Tego typu zjawiska mogą dodatkowo wpływać na kwestie osłabienia narodowych wartości.

Zapobieganie zagrożeniom bezpieczeństwa kulturowego, to także zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego i utrzymywanie potencjału demograficznego. Te działania wstrzymują ruchy migracyjne i wyjeżdżanie na Zachód wykwalifikowanej siły roboczej, która zastępowana jest często przez

imigrantów głównie ze Wschodu. Polityka imigracyjna państwa powinna być regulowana i: „skierowana do wybranych grup cudzoziemców, posiadających potencjał integracyjny (np. bliskość kulturową) lub wymagane na rynku pracy kwalifikacje zawodowe. Szczególnie preferowane powinny być osoby posiadające polskie korzenie oraz naukowcy i absolwenci polskich uczelni, a także członkowie rodzin osób przebywających już legalnie w Polsce” (Koziej, 2013, s. 183). Tę politykę państwa widać szczególnie w ograniczeniu możliwości swobodnego przyjazdu obywatelom państw byłego Związku Radzieckiego (przynależność do Strefy Schengen), przez wprowadzenie obowiązku wizowego oraz utworzenie Karty Polaka, która ma umożliwić przyjazd osobom o polskich korzeniach.

Moim zdaniem ostatnim istotnym zagadnieniem jest kwestia rozwoju świadomości i edukowania polskich obywateli na temat zagrożeń. „Biała Księga” wprowadza pojęcie *edukacji dla bezpieczeństwa* – jest to system mający na celu podnoszenie świadomości społecznej, przygotowanie obywateli do właściwego reagowania na zagrożenia, a także usprawnienie działań i wzrost kwalifikacji organów administracji publicznej (Koziej, 2013, ss. 180-181). W ramach tego systemu należy prowadzić szkolenia na każdym etapie edukacji szkolnej, a także podczas kształcenia zawodowego. Innym rozwiązaniem zapobiegającym zagrożeniom jest wspieranie badań naukowych i prac rozwojowych w dziedzinie bezpieczeństwa. Jest to m.in. wspieranie środowisk akademickich w podejmowaniu tej tematyki i zwiększaniu ilości projektów badawczych z nią związanych.

Zakończenie

Wraz z przemianami współczesnego świata coraz większe znaczenie zdobywa zagadnienie bezpieczeństwa narodowego. Tak samo globalizacja, która stopniowo tworzy homogeniczny system wzorowany na Zachodzie, którego nowoczesne wartości często pozostają w konflikcie z polskimi tradycjami. Regionalizacja objawiająca się w tworzeniu wspólnot terytorialnych (np. Unii Europejskiej), powoduje niekiedy przedkładanie dobra tychże związków nad korzyści narodowe. Zagrożeniem są także, wzmacniające swoje wpływy, ponadnarodowe korporacje, dążące do reprezentowania swoich interesów kosztem odrębności i suwerenności – wspomniany przykład obcego kapitału w polskich mediach. Ponadto ruchy migracyjne, które powodują zderzenia się różnych, niekiedy dychotomicznych kultur, co nasila wszelkiego rodzaju ruchy nacjonalistyczne i ekstremistyczne. Wszystkie rodzące się

zagrożenia wytworzyły zapotrzebowanie na istnienie coraz bardziej złożonego systemu bezpieczeństwa narodowego.

W świetle teorii Talcotta Parsonsa możemy rozpatrywać bezpieczeństwo narodowe w kategoriach systemu społecznego. Jest to złożony „organizm”, składający się z wielu podsystemów funkcjonalnych, które układają się w rozbudowaną strukturę. Każdy z nich posiada swoją funkcję, a osłabienie któregoś powoduje niewydolność całego systemu. Polski System Bezpieczeństwa Narodowego składa się z czterech głównych sektorów (gospodarczy, obronny, ochronny, społeczny), które można utożsamiać z funkcjami systemu społecznego u Parsonsa. Zapewniają one zarówno zewnętrzne, jak i wewnętrzne bezpieczeństwo państwa, dążą do rozwoju i wzrostu potencjału gospodarczego, a także dbają o wygodę, ochronę i edukację swoich obywateli. Niezwykle istotne z punktu widzenia mojego eseju jest to, że w ramach stabilności społecznej bronią także bezpieczeństwa kulturowego obywateli RP, walcząc o wzmocnienie tożsamości narodowej i reprodukcję polskiej kultury, często wystawionych na negatywne działanie światowych przemian. Przecież bez wątplenia wspólna kultura, doświadczenia historyczne i tożsamość gwarantują istnienie narodu.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Bertalanffy, L. (1984). *Ogólna teoria systemów. Podstawy, rozwój, zastosowania*. Warszawa: PWN.
- [2] Czaja, J. (2008). *Kulturowe czynniki bezpieczeństwa*. Kraków: Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.
- [3] Czaja, J. (2013). *Kulturowy wymiar bezpieczeństwa. Aspekty teoretyczne i praktyczne*. Kraków: Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.
- [4] Gierszewski, J. (2013). Model bezpieczeństwa społecznego na tle teorii systemów. *Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych AMW*, nr 2 (10)/2013, s. 65-80. ISSN: 2081-3813.
- [5] Golka, M. (2007). *Socjologia kultury*. Warszawa: Scholar.
- [6] Hrynicki, W. (2014). Pojęciowe aspekty bezpieczeństwa kulturowego oraz jego zagrożenia w Europie. *Kultura bezpieczeństwa. Nauka – praktyka – refleksje*, nr 16, s. 190-204. ISSN: 2299-4033.
- [7] Kaute, W. (1994). Problematyka elit w kulturze polskiej. *Człowiek w kulturze*, nr 3, s. 169-193. ISSN: 1230-4492.
- [8] Koziej, S. (2013). *Biała księga bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*. Warszawa: Biuro Bezpieczeństwa Narodowego.

- [9] Maciejewski, J. (2012). Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- [10] Parsons, T. (2009). System społeczny. Kraków: Nomos.
- [11] Sztumski, J. (2016). Wzmożony obecnie napływ ludzi do Europy i jego oddziaływanie na zjawisko wielokulturowości w jej obszarze. W: M. Bodziany (red.), Społeczeństwo a wojna. Wyzwania wielokulturowości XXI wieku (s. 35-43). Wrocław: Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. generała Tadeusza Kościuszki.
- [12] Turner, J. H. (2012). Struktura teorii socjologicznej. Warszawa: PWN.
- [13] Znamierowski, Cz. (2001). Elita, ustrój, demokracja. Warszawa: Aletheia.
- [14] Znaniecki, F. (1990). Współczesne narody. Warszawa: PWN.

SOCIAL SYSTEMS OF CONTEMPORARY STATE AND CULTURAL SECURITY

ABSTRACT

Social system can be compared to human organism. It consists of certain specialized subsystems, and each of them has its own function. Weakening of even one of them can negatively affect the whole of it. Global changes of contemporary world, which are characterized by homogenization of the state systems (especially in the Western manner), pose a serious challenge for national systems, and influence the importance of a subject of national security. The conflict between modern and national values, regionalisation, which in some way forces propounding the community welfare over the national interests, increasing influence of transnational corporations and intensive migration flows, are some of the problems that create the need for existence of national security system. Thus, according to Talcott Parsons theory of social systems, I will analyze the effectiveness of National Security Strategy of the Republic of Poland, which role is to maintain the external and internal security of the state, increase its economic potential and cultural autonomy – all of which are responsible for stability and continuity of a whole state system.

Keywords:

social system, contemporary state, cultural security, national security, multiculturalism, identity.